

Ivan Burić: *Sociologija hrvatskog društva – procesi i strukture u suvremenom hrvatskom društvu*
Naklada jesenski i turk, zagreb, 2024.,
293. str.

Sociologija hrvatskog društva analitičko-kritički je kompendij socioloških istraživanja fenomena u hrvatskom društvu u protekle trideset i dvije godine. Burić na jedinstven način, u kombinaciji s jasnim i razumljivim stilom pisanja, analitički sintetizira rezultate socioloških nalaza o hrvatskom društvu u razdoblju od 1991. do 2023. godine. Stoga se ova knjiga može smatrati cjelovitim i sistematičnim prikazom dosadašnjih najvažnijih znanstvenih spoznaja hrvatske suvremene sociologije. Knjiga je podijeljena u osamnaest poglavlja od kojih ćemo se za potrebe prikaza osvrnuti na neka od njih. Važno je spomenuti da prema Buriću (str. 14), s društvene točke gledišta, dvadeseto stoljeće za Hrvatsku završava ulaskom u Europsku Uniju (1. srpnja 2013.) što ujedno omeđuje i novu etapu u razvoju hrvatskog društva.

U poglavlju *(Ne)promijenjena nacija* kao razvojne uspjehe Burić navodi ostvarenje većine nacionalnih ciljeva, članstvo u EU, zajamčenost ljudskih prava i slobode, sigurnost i veći stupanj materijalnog bogatstva nego u socijalizmu, dok među razvojnim neuspjesima ističe sporo smanjivanje siromaštva, demografske gubitke (prema popisu stanovništva iz 2021. Hrvatska ima 9,25% stanovnika manje nego 1990.), perzistentnost korupcije i kljantelizma i pad povjerenja u društvene institucije (str. 19-27).

Iz poglavlja *Stanovništvo* vrijedi istaknuti da Hrvatska od 1950. kontinuirano gubi stanovništvo; tako je u razdoblju od 2011.

do 2021. godine izgubila 400 000 stanovnika. Posljedica je to niza procesa: gubitaka u Drugom svjetskom ratu, migracija iz sela u gradove, opadanja nupcijaliteta i nataliteta, te nezaposlenosti. Broj osnovnoškolaca u protekle 43 godine smanjio se za 210 362 (str. 31-40). Institucija braka i obitelji također je doživjela promjene. Broj sklopljenih brakova kontinuirano opada, a prosječna starost pri stupanju u brak se povećava. Tako je prosječna dob ženika 1960. bila 25,8 godina, a nevjeste 22,6 dok danas iznosi 31,3 i 28,7 godina respektivno. To je dijelom dovelo do porasta korištenja medicinski potpomognute oplodnje kojom je 2019. godine začeto 1800 djece (str. 47-50).

Kontinuirano neravnomjeran regionalni razvoj središnja je tema poglavlja *Prostor i regije*. Burić pokazuje kako pojedina područja, iako prema administrativnom kriteriju pripadaju razvijenoj i bogatom dijelu EU, u stvarnosti su izvan svih standarda (str. 55-60).

Iseljavanje obrađuje neuralgičnu točku hrvatskog društva. Međutim, iako mediji ovu temu uokviruju bombastično i senzacionalistički, Burić pokazuje kako je interes za iseljavanje 2000-ih sličan onom iz 1990-ih. Brojke iseljenih nisu ujednačene. Za razdoblje od 2013. do 2020. godine kreću se od 263 000 do 370 000 iseljenih. Zanimljivo je da je 2020. godine broj doseljenika bio 33 414, a odseljenika 34 046. Iako se među glavnim poticajima iseljavanja predstavljaju „moralni razlozi” (beperspektivnost, beznade, propadanje države, korumpiranost), Burić skreće pozornost da su oni ipak okolišni faktori. Primarni razlozi su u strukturnim utjecajima koji su većini građana zaprijekali vertikalnu socioekonomsku mobilnost (str. 71-77).

Poglavlje *Društveno devastirajuće društvene prakse: korupcija i klijentelizam* obrađuje spomenute glavne devijacije u hrvatskom društvu. Burić upozorava kako je riječ o fenomenima dugog trajanja. Tako se, recimo, koruptivna kultura uspostavlja osamdesetih kada je npr. za posao na benzinskoj crpki INA-e trebalo platiti deset tisuća njemačkih maraka, aktualne su bile protekcije na listama za dodjelu stanova ili zapošljavanje po partijskoj liniji. Korupcija i klijentelizam u Hrvatskoj dalje se nastavljaju razvijati kao kombinacija ratnog kaosa, naslijeđenih neformalnih praksi, iskorištavanja pozicija stečenih u bivšem poretku, krivo (us)postavljene institucionalne strukture devedesetih i slabe učinkovitosti institucija. Zanimljivo je kako kod građana postoji pozitivan odnos između korupcije i prihvatljivosti određenih političkih stranaka i političara. Naime, do izmjerene dvadesetpostotne korupcije šanse reizbora rastu, a značajno opadaju tek nakon pedesetpostotne procjene o sumnjivo dodijeljenim javnim natječajima. Značajno je istaknuti kako Hrvatska zbog korupcije godišnje izgubi 8,5 milijardi eura, što je 2,5 puta više nego što se godišnje iz proračuna izdvaja za zdravstvo (str. 97-103).

Seriya poglavlja *Društvena stratifikacija, Republika Hrvatska: stratifikacijski poredak tercijariziranog društva* i *Ekskurs o društvenim klasama u Hrvatskoj* obrađuje (novu) klasnu strukturu hrvatskog društva. Usporedbe radi, a koja ukazuje na kratku stratifikacijsku vertikalu društva (osiromašeno seosko stanovništvo čini široku osnovicu iznad koje stoji 2,4% industrijskih radnika, a na vrhu mala i ekskluzivna građanska klasa), udio seoskog stanovništva Hrvatske 1938. godine iznosio je 67%. Toliki postotak seoskog stanovništva Švedska je ima-

la 1750., a Engleska je 1801. imala svega 35% seoskog stanovništva (str. 112). Klasna struktura poslijeratne Hrvatske 1991. sastoji se od 2,5% upravljačke elite, oko 30% srednje klase, najveći dio je radnička klasa, oko 54%, i oko 15% poljoprivrednici. Stratifikacija je obilježena homogeniziranjem društvene većine i sve izrazitijim odvajanjem elite moći (str. 116-123). Na formiranje društvene elite utjecala je privatizacija. Ona je omogućila formiranje klase velikih vlasnika od pripadnika socijalističke političke i menadžerske elite. Također, pridonijela je stvaranju dijela vlasničke klase, oblikovanog s pomoću različitih neformalnih političkih aranžmana i pogodovanja na temelju političke lojalnosti i spremnosti na „ulazak u posao”. Burić ističe kako su se u privatizaciji brojne socijalističke tvrtke transformirale u prazne ljuštore, namjerno su se smanjivale njihove ekonomske aktivnosti, broj zaposlenih, došlo je do gubitka imovine i bankrota jer se strategija njihovih novopečenih vlasnika više zasnivala na čerupanju imovine tvrtke nego na razvoju njezina poslovanja (str. 130). U pogledu nove stratifikacijske tipologije, moguće je izlučiti šest klasa s udjelima: dominantnu (12%), stariju srednju klasu (13,7%), mlađu srednju klasu (15,4%), mlađu radničku klasu (24,9%), stariju radničku klasu (19%) i potklasu (14,9%) (str. 140-142). Burić ističe kako je hrvatsko društvo oštro stratificirano. Naime, i danas, kao i prije tridesetak godina, izražena je „statusna konzistencija”, odnosno slabi su kontakti između pripadnika različitih društvenih slojeva, a visoka je konzistentnost u sklapanju brakova između supružnika istog klasnog statusa (str. 196). U poglavlju *Društvene vrijednosti* Burić konstatira kako su vrijednosti dobrohotnosti i univerzalizma glavne odlike hr-

vatskog društva, dok manji značaj imaju vrijednosti postignuća, ambicioznosti i otvorenosti za promjene. U pogledu ekonomskih vrijednosti, građani pristaju uz „nekoherentni liberalizam” koji karakterizira mješavina totalitarnog političkog sindroma, ekonomskog etatizma i neoliberalne ekonomske orijentacije (str. 234-239). U pogledu religioznosti, primjetan je pad crkvene religioznosti, ali je individualna religioznost i dalje stabilna. Naime, broj osoba koje su se 2018. godine identificirale kao religiozne (21,1%) gotovo je isti kao i 1999. godine (25,3%).

Fenomenom SARS-CoV-2 s društvenog aspekta Burić se bavio u poglavlju *Na pragu biološko-geopolitičke apokalipse: Hrvatska 2020.-2023.* Tu je identificirao nove društvene podjele na „maskere” i „anti-maskere”, odnosno na zagovornike slabijih i oštih protupandemijskih mjera. Kao glavni uzrok podjela po pitanju cijepljenja, ustanovljava nepovjerenje u znanstvene studije i argumente koji se odnose na sigurnost i učinkovitost cjepiva. Tu naznačuje i buduće pitanje kojim bi se nova posebna sociologija, sociologija pandemije, trebala pozabaviti, a to je mogu li i hoće li ova ili buduće pandemije ostaviti dugoročne društvene posljedice (str. 270-274). Knjiga *Sociologija hrvatskog društva* studentima društvenih znanosti pruža vrijedni okular za introspekciju i upoznavanje s društvenim fenomenima u suvremenoj Hrvatskoj. Zbog svojeg leksičkog karaktera istraživačima, pak, može poslužiti kao referentna točka prilikom započinjanja (budućih) istraživanja.

Maroje Višić

**Okrugli stol „UNA – jedna, ali ne i jedina. Aktualni napadi na vrhunske vrijednosti dinarskoga krša”
Zagreb, 3. listopada 2024.**

Kada govorimo o važnosti zaštite prirode, katkad se čini lakše baviti se očuvanjem cijelog planeta nego jednog njegovog konkretnog dijela. Lakše se čini pričati o strategijama očuvanja voda općenito, a mnogo teže zaštititi jednu konkretnu rijeku. Upravo zbog toga bio je izuzetno važan nedavno održani okrugli stol koji se uхватиo ukoštac s temom rijeke Une i njezine aktualne ugroze zbog pokušaja izgradnje mini hidroelektrane.

Okrugli stol naslovljen „UNA – JEDNA, ALI NE I JEDINA. Aktualni napadi na vrhunske vrijednosti Dinarskoga krša” održao se 3. listopada 2024. godine u prostoru Sveučilišnog centra za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu, u organizaciji navedenog centra, Hrvatskog bioetičkog društva, Udruge za istraživanja, promicanje i zaštitu krša „Krasopis” iz Triblja, Udruge „Una” iz Srba, Centra za životnu sredinu iz Banja Luke te Instituta za kulturu mišljenja – IKRA iz Zagreba. Okupio je deset izlagača, znanstvenika i stručnjaka te članova civilnog društva. Dobro posjećen, pri čemu je posebno lijepo bilo vidjeti studente za koje se nadamo da će se ovakvim temama nastaviti baviti u budućnosti, bio je ne samo informativan u smislu sadržajnih interdisciplinarnih izlaganja o navedenoj problematici, nego i praktičan jer su se kroz izlaganja i raspravu pokušale iznaći konkretne mjere koje se mogu poduzeti vezano za zaštitu rijeke Une, ali i drugih rijeka koje se također nose s različitim vrstama ekološke ugroze. Uvodnu riječ dao je prof. dr. sc. Hrvoje